

Bruno Kjær

SKYGGEBIBLIOTEKETS SPEJL

INDHOLD

7

**Skygge
Bibliotek
Spejl**

af Anne Lie Stokbro

13

**Rejsen gennem Skyggebibliotekets Spejl.
Mellem fortryllelse og affortryllelse.
En grafisk roman**

af Leif Emerek

21

Fotografier

Bruno Kjær

SKYGGEBIBLIOTEKETS SPEJL

Anne Lie Stokbro

Leif Emerek

Foto: Niels Fabæk

Forlaget allihopa

SKYGG BIBLIOTEK SPEJL

Anne Lie Stokbro

Med udstillingen Skyggebibliotekets spejl fortsatte Bruno Kjær den kunstneriske udforskning af viden, erindring, forundring og fantasi, som gennem årene har stået helt centralt i hans kunst. Udstillingen blev vist i Kunstetagerne Hobro forår/sommer 2021. Iscenesat med inventar fra bibliotekets verden vekslede udstillingen mellem det velkendte og uventede, mellem det trygge og det fremmedgjorte.

Udstillingens rammefortælling var Kjærs erindring om sin fætter Frank, der som 18-årig i 1966 stak til søs ombord på coasteren Tina Jack og omkom i Østersøen på sin første rejse fra Stralsund i DRR til Middelfart. I Kjærs 13-årige fantasi fortsatte fætteren som opdagelsesrejsende rundt i verden og oplevede alt det, som kun en drengefantasi kan udtænke. Nu er Bruno Kjær i tresserne, og Franks skæbne har gennem flere år trængt sig på i hans erindring. I udstillinger på bl.a. Springeren, Aalborg (2020) og SAK, Svendborg Amts Kunstforening samme år, påbegyndte han den kunstneriske undersøgelse af Franks historie, som nåede en foreløbig kulmination i totalinstallationen Skyggebibliotekets spejl.

Biblioteket som scenografisk greb

Bruno Kjær arbejder meget bevidst med sine udstillingers scenografi ud fra en grundlæggende tanke om, at fysiske rum ud over deres funktion har en ladning, en forudsat medbetydning, som kunsten kan spille med og/eller mod. Med udstillingernes scenografi udvider han de ydre, fysiske rammer til rum for refleksion over de lag, som kunsten kan tilføje det velkendte. I et interview på Kunsten.nu i forbindelse med udstillingen opsummerede Bruno Kjær grundtanken i

sit kunstneriske projekt: "Jeg er optaget af forholdet mellem facts og det, der er påvirket af fantasien." I flere af sine udstillinger har Bruno Kjær derfor brugt 'biblioteket' som rum for undersøgelser af dette forhold. Grebet bygger på en dyb fascination af biblioteket som både autoritativ videnssamling og rum for fiktion og abstraktion i den reneste form. Bruno Kjær er uddannet bibliotekar, og ved siden af sit kunstneriske virke har han været deltidsansat som underviser på Danmarks Biblioteksskole i Aalborg. I sin kunst blander han denne hands-on erfaring med en kunstnerisk abstraktion over biblioteket – som begreb, som samling af fakta og fiktion og som fysisk rum med dets traditionelle funktioner og inventar. Skyggebiblioteket blev i Kunstetagerne tilføjet endnu et lag, idet Hobro Bibliotek ligger dør om dør med Kunstetagerne. Udstillingsgæsten havde således virkelighedens bibliotek i umiddelbar erindring ved ankomsten til Skyggebiblioteket. I Skyggebibliotekets simulacrum af et bibliotek rummede inventaret imidlertid ophobninger af kunstneriske, billed- og lyd-mæssige udtryk, hvor facts og fiktion, realisme og abstraktion flettede sig ind i hinanden, påtog sig hinandens status og sandhedsværdi, og lidt efter lidt trak gæsten ind i et univers, rigt på både realiteter og skrøner.

Ved at lade Skyggebiblioteket mime og spejle virkelighedens bibliotek og dets inventar skabte Bruno Kjær en tryk ramme om den fremmedgørende transformation, som det velkendte undergik gennem udstillingen. Kartoteksskabe med små skuffer, som førhen rummede store mængder af videnskabeligt katalogiserede kort med henvisninger til bibliotekets bogbestand, rummede i Skyggebiblioteket billedhenvisninger til udstillingens temaer. Reoler, der i virkelighedens bibli-

otek skaber overskuelighed og faldbyder bøgerne over for lånerne, blev i udstillingen omskabt til raritetskabinetter, fyldt til bristepunktet med billeder, symboler og tegn, hældt på glas og opbevaret utilgængeligt under låg. Læsepulte, som i nutidens selvbetjente biblioteker bærer pc'er, bar i skyggebiblioteket objekter, der i udformningen ligner bøger, men som materiale- og indholdsmæssigt er abstraktioner. Nutidens populære, digitale lydbøger fik modsvar af bogobjekter med indlagte lydoptagelser. Selve den fysiske bog genopstod som skulpturelle og grafiske objekter, og montrer, som i virkelighedens bibliotek rummer samlingens klenodier, præsenterede i skyggebiblioteket unikke kunstnerbøger, som undsagde bibliotekets formidling af massekultur i store oplag. Hertil kom de videnskabelige bibliotekers eksemplarsamlinger, som i Skyggebiblioteket bestod af kunstnerisk udformede ekkoer af herbarier, lepidopterologiske studiekasser og udstoppede fugle, som ved nærmere eftersyn viste sig at være pap, snor og lånte fjer. Gennem hele udstillingen fremstod ulæselige optegnelser som kilder til rejsens fiktive steder og det, der var at opleve dér.

Skyggebiblioteket som opdagelsesrejse

I tre stålkufter ved indgangen til udstillingen op-
 ridsede Bruno Kjær rammefortællingen med brug af
 historisk dokumentation, kunstværker og readymades,
 dvs. præfabrikerede (hverdags)genstande, som ved
 at indgå i kunstværkets kontekst omdannes til kunst-
 nerisk materiale og udsagn. Her var en kuffert med

efterladt, sammenfoldet tøj og sko, fotos af coasteren
 Tina Jack, et eksemplar af bogen "Havets digtere"
 og en brun arkivvæske, som man kender dem fra
 museerne, med smukt opsatte konkylier og strand-
 skaller. Disse viser sig senere at være de første
 eksempler på objekter, som Frank har indsamlet på sin
 lange – måske uafsluttede – rejse. Her var en kuffert
 med sirligt præsenterede artefakter og præparerede
 plantedele, som man ville finde dem i en videnskabs-
 mands skabskuffert, når han vendte hjem fra eks-
 pedition. Også denne videnskabelige formidling ville
 man genfinde senere i udstillingen. I den tredje kuffert
 formidlede en video de historiske facts om Tina Jacks
 forlis. Videoens lydspor, indtalt af Bruno Kjær, bragte
 oplysninger om objektive sandheder som bruttoregis-
 terton og ejerforhold vekslende med spekulationer
 om de nødstedtes skæbne. En foranderlig mosaik af
 pressefotos, søuhyrer og modificerede søkort og kar-
 totekskort fra dengang, bibliotekernes bogsamlinger
 blev registreret analogt, udgjorde videoens billedside.
 Med denne tredje kuffert lukkede Bruno Kjær fortæl-
 lingen om virkelighedens Frank, og fantasiens Frank
 tog over.

Bruno Kjær gjorde det dermed fra begyndelsen
 klart, at skyggebiblioteket formidlede et fiktivt
 spejlbillede af fortællingen om Frank. Derfor
 mødte man heller ikke Frank i form af fotos eller
 portrætter. I stedet blev han i maleriet "Mødet",
 2020 repræsenteret af en mørk silhuet, en lig-
 gende mand, som med slappe lemmer synes at
 drive med strømmen. Silhuetten var et genkom-
 mende symbol gennem udstillingen, hvor den
 forankrede skyggebibliotekets mange hundrede
 enkeltværker og talrige svinkæærinder til både
 den reelle og den fiktive fortælling. I maleriet er
 Frank omgivet af træsnit forestillende mere eller
 mindre opløste ansigter i grafisk forenkling, lig
 omslaget på "Havets digtere". Også her var der
 tale om en gennemgående pointe, idet ansigter-
 ne kunne genfindes i variet form på den videre
 færd gennem udstillingen.

Således introduceret til udstillingens bærende
 præmisser kunne publikum begive sig ind i skyg-
 gebiblioteket, som samtidig var en rejse ud i, hvad
 Bruno Kjær selv formulerede som "et fragmenteret

LÆS RESTEN I BOGEN

REJSEN GENNEM SKYGGEBIBLIOTEKETS SPEJL. MELLEM FORTRYLLELSE OG AFFORTRYLLELSE. EN GRAFISK ROMAN.

Leif Emerek

Fortællingen som billede

En kunstudstilling består bl.a. af billeder, skulpturer, installationer, lyd, objets trouvés, ready mades osv. Ofte italesættes en helhedsskabende sammenhæng mellem de udstillede genstande og lige så ofte udstilles en række forskellige genstande, som ikke nødvendigvis skaber enhed og sammenhæng, selv om enkelte kunstneres soloudstillinger har en tematisk individualitet og sammenhæng.

Det særlige ved Bruno Kjærs udstilling - Skyggebibliotekets Spejl, der kunne betragtes og aflæses i Kunststagerne i Hobro medio 2021- er, at der ikke alene er en meget tæt tematisk linje i udstillingen, men også at udstillingen er organiseret som en fortælling – som en grafisk og auditiv roman - om længsel og søgen efter identitet og det gode liv. En fortælling om opbrud fra hjemstavnen og dets fatale konsekvenser og ulykkelige afslutning. Udstillingen bliver således en metafor for og en fabel om rejsen og de mulige erkendelser, en rejse kan bringe med sig. Det er det ene spor. Det andet spor beretter om forvandlingen

af en central institution i dansk kulturhistorie, nemlig biblioteket. Her bliver kartotekskortet tildelt rollen som et fortætningspunkt, hvor de to spor løber sammen, idet den unge mand på flere af kortene driver hen over kortets ubestemmelige notitser.

Bruno Kjærs fortælling har sit udgangspunkt i 1966, hvor hans fætter som ganske ung mand i de formative år bryder op fra Aalborg, idet han tager hyre som dæksdreng på en coaster. På en tur mellem Stralsund og Middelfart går skibet ned og fætteren drukner og driver i land ved den sydsvenske by Ystad. Opbruddet og tragedien har til stadighed fulgt Bruno Kjær, der med denne udstilling samler mange års bearbejdning af forliset til en sammenhængende beretning, der sætter den konkrete hændelse ind i en rejsens ontologi, som viser sig at rumme en enhed og en dobbelthed af skønhed og gru.

1960'erne er et turbulent tiår med Vietnamkrig, kinesisk kulturrevolution, Beatles, Stones, selvstændiggørelse af ungdomskultur, ungdomsoprør – det er vel første gang i vores historie, at generationerne sætter sig så radikalt op mod hinanden - og endelig velfærds- og forbrugersamfundet, som kritiseres af ungdommen og de modernistiske digtere. I 1960'erne får rejsen som fænomen fornyet energi. Med velfærdssamfundet åbnes der for en række af nye rejseformer.

Rejsen som fænomen har en mangfoldighed af betydninger, som rummer handlinger i tid og rum og mentale tilstande: fantasien, drømmen, utopien eller længslen efter det andet eller den anden. Og det konkrete opbrud, en bevægelse væk fra noget og mod noget andet som skal erobres og udforskes. Nogle gange har rejsen et defineret mål, og ruten er kort-

og fastlagt. Andre gange er målet ikke defineret, fordi rejsen fører til steder, som endnu ikke er kortlagte og derfor umiddelbart er åbne for alle slags tydinge. Det er ikke tilfældigt, at Bruce Chatwin får sit store gennembrud i midten af 1970'erne med bogen om Patagonien: De store fødders land, hvor der ifølge den argentinske digterfilosof Jorge Luis Borges intet, absolut intet er at finde, andet end skrøner af enhver slags.

Chatwin forlænger en lang tradition for rejsebøger, der søger mod de yderste rande, mod nye og endnu ikke kortlagte rum. Det åbner for rejser til og iscenesættelser af radikalt anderledes rum. Chatwins rejsebøger er en moderne udgave af en række tidligere både mytiske, fiktive og virkelige rejser.

Homers epos Odysseen 650fvt. handler om den vidt-befarne helts hjemrejse fra Troja efter den trojanske krig. Eposets 24 sange beskriver dramatisk heltens mange genvordigheder og mange grumme historier om trolddom, gudemes ugunst, forførelse og om krigere, der omkommer ved at drukne i havet. Især digtets tolvte og midterste sang ligger implicit som et referencepunkt i Bruno Kjærs beretning. Kapitlet rummer fortællingen om sirenemes lokkende sange, det rummer fortællingen om uhyret Scylla og malstrømmen Karybdis og om det guddommelige kvæg, som de udsultede sømænd ikke må slagte. Det gør de og som straf lader Odysseus dem alle drukne. Selv overlever han og kan efter yderligere prøvelser vende tilbage til sin hjemstavn Ithaka. Odysseen er et arvestykke i vores vesterlandske kulturelle horisont, når rejsen er tema.

På samme måde er længslen efter det eventyrlige og måske uopnåelige på bekostning af troskab og loyalitet mod andre mennesker et centralt tema i Apollonios Rhodios' digt Argonautika og fra Euripides' tragedie Medea. I begge tekster forbindes Argonautemes eventyrlige og dramatiske togt med historier om fatale menneskelige svigt, og Medea bringes i forlængelse af disse svigt fra sin elskede Jason til randen af menneskelighed. Hun dræber sine egne børn.

Fra samlingen af østerlandske eventyr Tusind og en Nat stammer fortællingen om Sindbad Søfarerens syv fantastiske fortællinger, der rummer voldsomme og dødelige begivenheder og fabler om menneskelig kløgt og overlevelsesstrategier.

I slutningen af 1400-tallet og begyndelsen af 1500-tallet bevæger rejseberetningen sig ud af myten og ind i virkeligheden. Columbus når efter flere forsøg Amerika, Vasco da Gama når ad søvejen Indien, og i 1521 sejler Ferdinand Magellan som den første rundt om jorden.

I Oplysningstiden får rejsen som tema nyt liv. Videnskabsmænd som f.eks. Alexander Humboldt udfører ekspeditioner til nye og endnu uudforskede områder. Han besejler og kortlægger Orinoco-floden. Samtidig dukker i romanform fiktive rejsebeskrivelser op i den litterære offentlighed. Mange af dem har et socialt kritisk og et utopisk sigte. Det er bl.a. Jonathan Swifts Gullivers Rejser fra 1721 og Daniel Defoes Robinson Crusoe fra 1719. Robinson stikker af hjemmefra, drager til søs, skylles i land på en øde ø efter et skibbrud og bliver først befriet fra sin ensomhed efter 28 år på øen, hvor han skaber en ny civilisation, som indgår i den europæiske mytologi om den bedste af alle verdener, der er fremkommet ved afkald, arbejdsomhed og tillid til, at det guddommelige forsyn vil mennesket det godt.

Siden udforsker Jules Verne med romanen fra 1870 En verdensomsejling under Havet den menneskelige civilisations mindre gode sider. Mytisk karakter får også Ernest Hemingways Den gamle mand og Havet fra 1952, hvor den gamle mand taber en heroisk kamp mod havet og dets kraft.

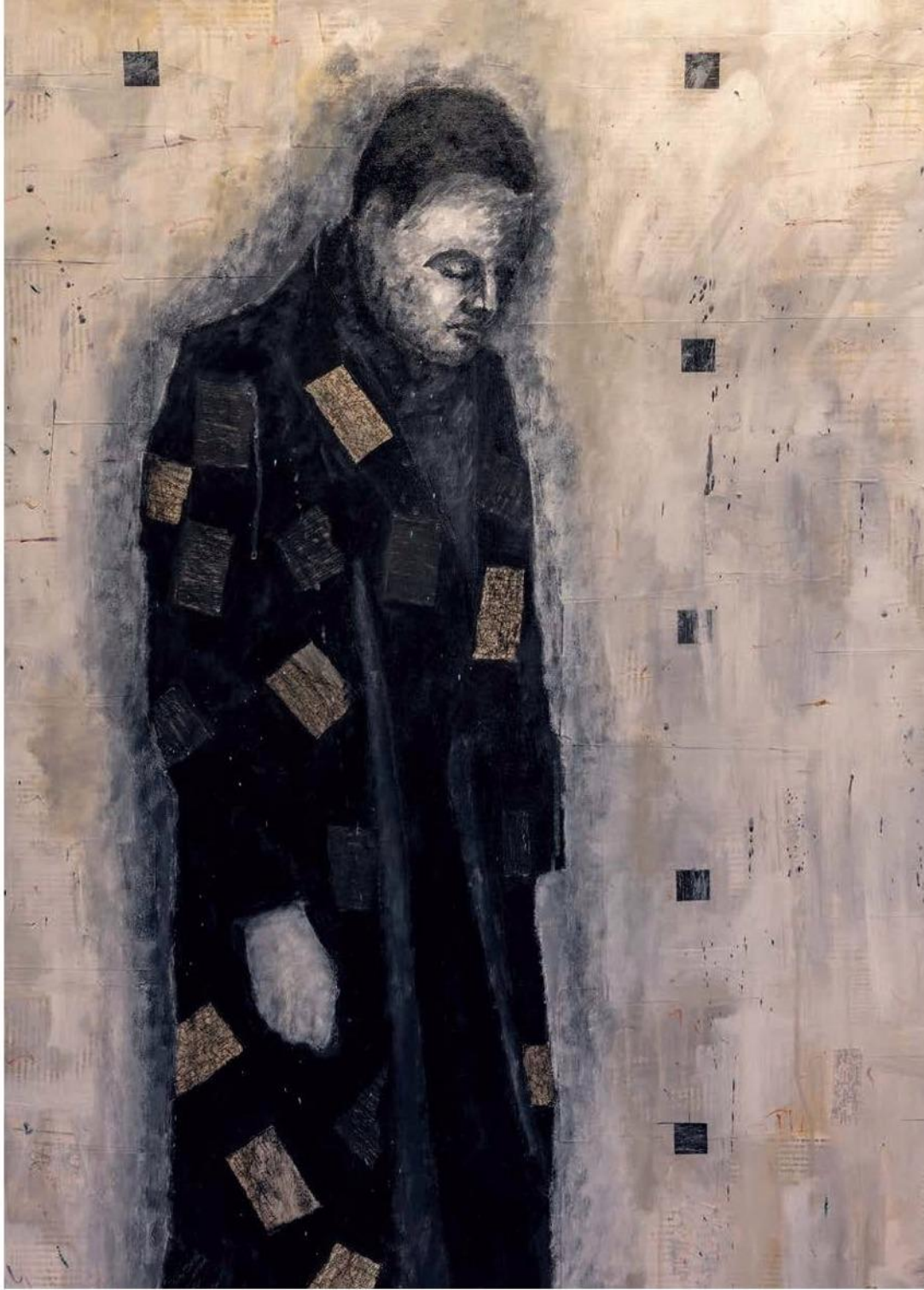
Det fælles i dette korte og langt fra udtømmende rids over rejseberetningens historik er, at teksterne på hver deres måde opdager havet, både dets dæmoniske og dets forjættende og fortryllende sider. De rejsende

LÆS RESTEN I BOGEN

FOTOGRAFIER

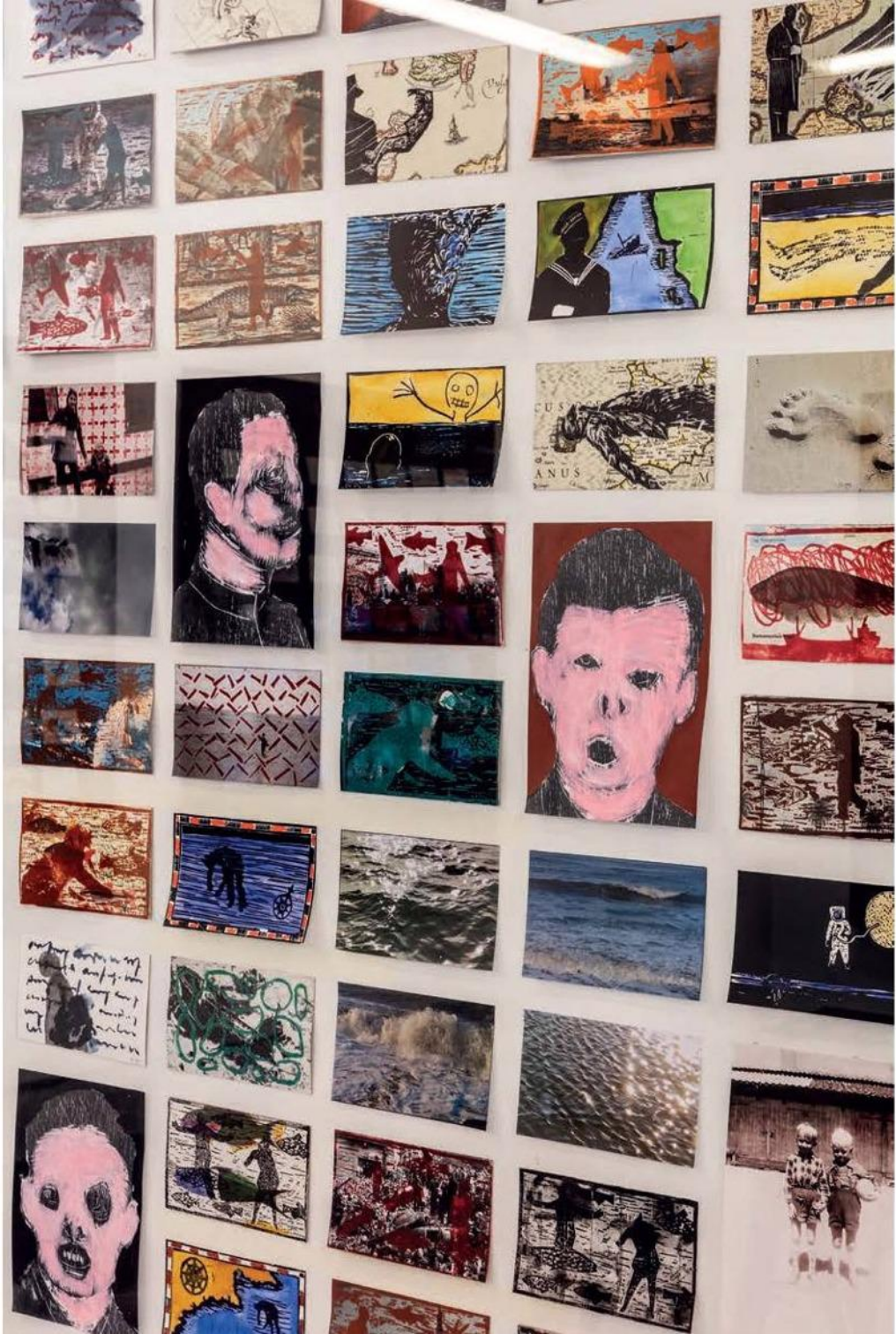

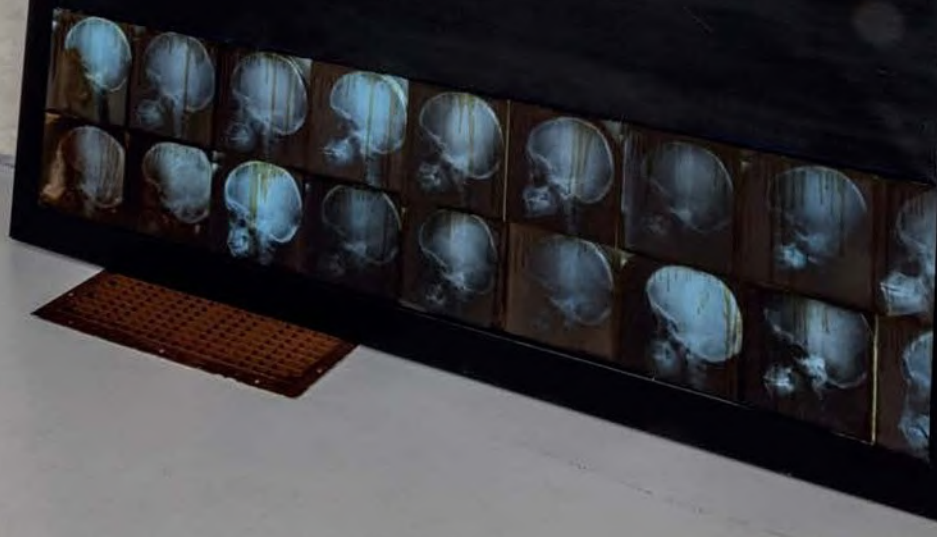

Rosa
arvensis

ATLANTERHAVET

SE MANGE FLERE FOTOS I BOGEN